

Міністерство освіти і науки України
Національний університет
«Одеська юридична академія»
Південний регіональний центр
Національної академії правових наук України

ПРАВОВЕ ЖИТТЯ СУЧАСНОЇ УКРАЇНИ

МАТЕРІАЛИ

Міжнародної
науково-практичної конференції,
присвяченої ювілею
академіка С. В. Ківалова

16–17 травня 2014 року
м. Одеса

У двох томах

Том I

Одеса
«Юридична література»
2014

обставини, які утворюють склад злочину, а в широкому значенні — усю сукупність обставин, що підлягають доказуванню. Фактично ми маємо справу з виділенням головного факту в структурі предмета доказування.

Таким чином, можна констатувати, що головний факт у літературі розуміється як факт, який складає серцевину обставин, що підлягають доказуванню, та встановлення яких свідчить про наявність чи відсутність складу злочину. Проте сама назва «головний факт» не свідчить про те, що все інші обставини є другорядними чи неважливими; всі вони повинні бути встановлені в залежності від особливостей кримінального правопорушення та суддівського розсуду. Встановлення обставин головного факту, здійснюється за допомогою як прямих доказів, та за допомогою непрямих, доказових фактів.

ПАНОВА А. В.

Національний юридичний університет ім. Ярослава Мудрого,
аспірантка кафедри кримінального процесу
та оперативно-розшукової діяльності

ДО ПИТАННЯ ПОНЯТТЯ «ДОПУСТИМІСТЬ ДОКАЗІВ» У КРИМІНАЛЬНІЙ ПРОЦЕСУАЛЬНІЙ ДОКТРИНІ ТА ЗАКОНОДАВСТВІ УКРАЇНИ

На сучасному етапі розвитку кримінального процесуального законодавства свого нормативного закріплення отримали багато правових інститутів, які є новими для України, але вже багато років існують у кримінальному процесі зарубіжних країн. Одним з таких є інститут допустимості доказів, який, як показує аналіз доктринальних підходів до з'ясування його змісту і значення, тривалий час досліджуються видатними вченими різних історичних епох: дореволюційного, радянського і пострадянського періоду.

У дореволюційний час велику увагу вчені приділяли питанням оцінки доказів та вважали її досить важливою умовою належного здійснення правосуддя, яка становила собою запобігання судовому свавілля. Процес доказування ґрунтувався на системі вільної оцінки доказів, яка являла їх оцінку за внутрішнім переконанням судді з відсутністю у законі яких-небудь правил щодо значення окремих доказів. Але вже у Кримінально-процесуальному Кодексі РСФСР 1923 року у статті 61 зазначалося: «Суд не обмежений ніякими формальними доказами та від нього залежить за обставинами справи, чи допускати ті або інші докази, або вимагати їх від третіх осіб, для яких така вимога є обов'язковою. Присяга, як доказ, є недопустимою». Подальший

розвиток вітчизняного кримінального процесуального законодавства став наслідком прийняття у 1958 році Основ кримінального судочинства СРСР та Союзних Республік. Цей акт вперше прямо закріпив положення, які стосувалися оцінки доказів: « Суд, прокурор, слідчий і особа, яка проводить дізнання, оцінюють докази за своїм внутрішнім переконанням, заснованому на всебічному, повному та об'єктивному розгляді усіх обставин справи у їх сукупності, керуючись законом та соціалістичною правосвідомістю. Ніякі докази для суду, прокурора, слідчого та особи, яка проводить дізнання не мають наперед встановленої сили». Реформування кримінального процесуального закону стало наслідком прийняття у 1960 році КПК України та КПК РФ, в яких було закріплено положення щодо оцінки доказів, яке повністю відповідало змісту статті, що містилася в Основах кримінального судочинства 1958 року. Нормативне ж закріплення положень, які б визначали властивості доказів, а саме, їх допустимість було відсутнє. Але незважаючи на те, що радянський законодавець прямо не передбачив поняття допустимості доказів, у науці кримінального процесуального права того періоду висловлювалися і підходи з приводу того, що саме слід розуміти під допустимістю доказів. (Н. В. Сібільова, Г. Ф. Горський, Л. Д. Кокорев, П. С. Елькінд та інші науковці).

Під допустимістю доказів пропонувалося розуміти визнану законодавцем можливість використання даного джерела в якості процесуального носія інформації про фактичні дані, які мають значення для встановлення істини по кримінальній справі, а також процесуального закріплення цієї інформації уповноваженими на те особами або органами у встановленому законом порядку (шляхом дій) за суворим дотриманням норм моральності (Н. В. Сібільова).

Стаття 62 Конституції України закріплює одне із основних положень допустимості доказів, яке полягає у тому, що обвинувачення не може ґрунтуватися на доказах, одержаних незаконним шляхом, а також на припущеннях. На рівні галузевого законодавства вперше легальне визначення поняття «допустимість доказів» закріплено у Кримінальному процесуальному кодексі 2012 року, відповідно до якого доказ визнається допустимим, якщо він отриманий у порядку встановленому цим Кодексом. Частина 2 цієї статті визначає, що недопустимий доказ не може бути використаний при прийнятті процесуальних рішень, на нього не може посилається суд при ухваленні судового рішення. Оскільки, критерії допустимості, на жаль, законодавцем не встановлені, дослідження їх змісту залишається актуальним для науки кримінального процесу.

Аналіз та синтез наукових підходів до визначення критеріїв допустимості доказів дає можливість зробити висновок про те, що до них слід віднести: 1) належне процесуальне джерело; 2) належний суб'єкт збирання доказів; 3) належну процесуальну форму.

З'ясування змісту кожного з них, а також можливих правових наслідків їх недотримання складає зміст окремого напрямку наукового пошуку, що в умовах новітнього законодавства має спиратися не тільки на національне законодавство та практику його застосування, а й опрацьовані в практиці Європейського Суду з прав людини підходи до вирішення даного питання в контексті забезпечення права кожного на справедливий суд.

ТОРБАС О. О.

Національний університет «Одеська юридична академія»,
аспірант кафедри кримінального процесу

ФОРМИ ЗАКІНЧЕННЯ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ ЗА КПК УКРАЇНИ ТА КРИМІНАЛЬНИМ ПРОЦЕСУАЛЬНИМ ЗАКОНОДАВСТВОМ ІНШИХ КРАЇН

З прийняттям Кримінального процесуального кодексу України 2012 року були внесені значні зміни до чинної моделі кримінального провадження. Були додані нові кримінальні процесуальні інститути, інші були змінені або взагалі усунені. Відповідно, певних оновлень зазнав також і інститут закінчення досудового розслідування, в тому числі і сам перелік форм закінчення.

Варто зазначити, що ст. 212 КПК 1960 р. вказувала на такі форми закінчення досудового розслідування: складання обвинувального висновку або постанови про закриття справи чи постанови про направлення справи до суду для вирішення питання про застосування примусових заходів медичного характеру. Тобто в даному випадку законодавець перерахував лише три форми закінчення досудового слідства. Проте в той же час, виходячи із інших положень КПК 1960 р. можна дійти висновку, що форм закінчення досудового розслідування більше. Проте у Кодексі передбачені лише три з них, тобто інші форми будуть лише припущеннями науковців. Внаслідок «малої судової реформи» 2001 року перелік форм закінчення досудового розслідування був збільшений, і КПК 1960 р. зазнав відповідних змін. Проте не були внесені зміни до самої ст. 212 КПК 1960 р., по суті єдиної статті, яка визначає, яким чином повинно закінчуватись досудове слідство.

Тож позитивним зрушенням можна назвати чіткість, з якою законодавець навів перелік форм закінчення КПК 2012 р.. Так, згідно з ч. 2 ст. 283 КПК прокурор зобов'язаний у найкоротший строк після повідомлення особі про підозру вчинити одну з таких дій: